

JUSTIITS- JA DIGIMINISTEERIUM

Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise
voliniku kantselei

Teie 28.05.2025
Meie 12.06.2025

nr 11-8/4638-2

Vastus

Pöördusite vanglateenistuse poole küsimusega, mis puudutab meessoost kinnipeetavatele juuksevärvide kättesaadavust vanglas. Leiate, et meessoost vangide erinev kohtlemine läbi selle, et ühest soost vangil võib olla vanglas juuksevärv ja teisest soost vangil mitte, ei ole põhjendatud VõrdKS §-s 9 sätestatud erinevat kohtlemist õigustavate asjaoludega ja palusite erineva korra kohta selgitust.

Tänan Teid teemale tähelepanu juhtimast.

Selgitan esmalt, et naissoost kinnipeetavatele ei olnud juuksevärv vanglas lubatud kuni 2017. aastani. Õiguskantsler tegi Tallinna Vanglale 18.01.2017 soovitus nr 7-4/170011/1700238, milles muu hulgas paluti vanglal oma praktikat muuta ka juuksevärvide naissoost kinnipeetavatele lubamise osas. Õiguskantsler selgitas, et vanglal tuleb arvestada vanglas viibivate naiste soovide ja vajadustega ning leidis, et senine praktika ei toetanud VangS § 4¹ lõikes 1 sätestatud inimväärikuse austamise kohustust, samuti töötab see vastu VangS § 6 lõikes 1 toodud eesmärkidele. Õiguskantsler viitas soovitus andmisel ÜRO eeskirja, mis käsitleb naissoost kinnipeetavate kohtlemist ja naiskurjategijatele määratavaid mittevabaduskaotuslikke karistusi (Bangkoki reeglid) artiklile 1¹, mille järgi tuleb diskrimineerimiskeelu põhimõttest tulenevalt arvestada naissoost kinnipeetavate eriliste vajadustega. Ühtlasi märkis õiguskantsler, et selliste vajaduste rahuldamist ei tohiks pidada diskrimineerivateks meeste suhtes.

Sarnane põhimõte on sätestatud Euroopa vanglareeglistiku² artiklis 13. Sätte järgi kohaldatakse vanglareeglistikku erapooletult, ilma diskrimineerimiseta soo, rassi, nahavärvuse, keele, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, rahvusliku või sotsiaalse päritolu, rahvusvähemusse kuulumise, varalise, sünni või muu seisundi alusel. Sarnaselt eespool nimetatud Bangkoki reeglitele, sätestab ka vanglareeglistiku artikkel 34.1, et vanglal tuleb välja töötada spetsiifilised soopõhised poliitika ning rakendada positiivseid meetmeid, et vastata naissoost kinnipeetavate eripärastele vajadustele käesolevate reeglite kohaldamisel. Artikli 34.2 järgi peavad käesolevates reeglites sätestatud naissoost kinnipeetavaid käsitlevatele erinõuetele ametiasutused otsuste tegemisel, mis mõjutavad mis tahes aspekti nende kinnipidamisest, pöörama erilist tähelepanu naiste vajadustele, sealhulgas nende füüsilistele, kutsealastele, sotsiaalsetele ja psühholoogilistele vajadustele, samuti hoolduskohustustele. Euroopa vanglareeglistiku juhise³ artikli 34.2 selgituses märgitakse, et Bangkoki reeglid pakuvad üksikasjalikuma juhise naissoost kinnipeetavate kohtlemise kohta, sealhulgas seoses hügieeni ja tervishoiuga, kontaktide säilitamisega välismaailmaga, ohutuse

¹ Etpu

² Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitus rec(2006)2 Euroopa vanglareeglistiku kohta, <https://search.coe.int/cm?i=09000016809ee581>

³ Guidance document on the European Prison Rules, lk 25-27, [Guidance document on the European Prison Rules](#)

ja turvalisusega ning rehabilitatsiooniga, mistõttu tuleks neid kasutada juhisenä ka Euroopa vanglareeglistiku artikli 34 rakendamisel. Seega tuleneb rahvusvahelistest vangistust puudutavatest soovitudest põhimõte, et naiskinnipeetavate erilisi vajadusi, milleks praegu tuleb pidada ka juuksevärvide võimaldamist vanglas, ei saa pidada meeskinnipeetavate tingimuste suhtes diskrimineerivaks.

Euroopa vanglareeglistiku kohta on Riigikohus märkinud⁴, et vanglareeglistikku tuleb selle soovituslikust iseloomust hoolimata käsitleda eesmärkide ja põhimõtetenä, mis annavad sisu kohustuslikele lepingutele. Riigikohus on märkinud, et Euroopa vanglareeglistikku tuleb pidada oluliseks allikaks, kuidas sisustada ja hinnata vastavust välislepingus (nt Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon) sätestatud nõuetele.

Seetõttu ei saa nõustuda, et naiskinnipeetavatele teatavate eritingimuste võimaldamine, mis on kooskõlas rahvusvaheliselt tunnustatud ja õiguskantsleri poolt heaks kiidetud põhimõtetega selle kohta, mida on kohane naiskinnipeetavatele Eesti vanglas tagada, oleks kuidagi võrdse kohtlemise põhimõtetega sisulises vastuolus. Arvestades, et ka rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtete järgi ei tuleks selliseid eritingimusi pidada diskrimineerivaks, mida on lausa eraldi rõhutatud, ei tuleks meessoost kinnipeetavatele juuksevärvi mittelubamist pidada diskrimineerivaks.

Lisaks eelnevale selgitan täiendavalt ka vangla erinevate julgeolekuaspektidega seonduvat. Erinevate ainete, sh kemikaalide, lubamine vanglas võimalikult minimaalses (kuid siiski vajalikus ulatuses) mahus on vajalik ka seetõttu, et välistada täielikult või vähemasti vähendada ainete mittesihotstarbelist kasutamist, nt aine tarvitamist või selle ümbertöötlemist tarvitamise eesmärgil joobe saavutamiseks. Sel eesmärgil on ka näiteks vangla e-poe sortimendis keelatud erinevad tooted, mis võimaldavad saada aine ümbertöötlemisel, nt käärutamise teel, joovastavaid aineid (peamiselt alkoholi) ja mis manustamisel toovad kaasa joobeseisundi või mis ohustavad inimese elu või tervist.

Vanglasüsteemis turvalisuse tagamisel peame oluliseks langetada otsuseid tuginedes andmetele, mis näitavad, millele parajasti tuleb pöörata kõrgendatud tähelepanu, et operatiivselt potentsiaalse probleemiga tegeleda ja lahendused leida. Vanglateenistus peab pidevalt reageerima akuutsetele riskidele ja need riskid võivad olla ajas muutuvad. Näiteks tõusis covid-19 haigust põhjustava viiruse levikuperioodil keelatud ainete seotud rikkumiste juhtumite arv seoses suurenenud desinfitseerimisvahendite kättesaadavusega. Sellega seoses tuli vanglal rakendada täiendavaid ressursse, et tagada ühelt poolt vajalike desinfitseerimisvahendite olemasolu, teisalt hoida ära mittesihotstarbelise kasutamise juhtumeid, et tagada kinnipeetavate tervise ja elu kaitse. Vanglateenistus peab iga päev tegelema küsimusega, mis on lubatud ja mis mitte, kusjuures keelatud esemete ja ainete loetelu võib ajas muutuda, sõltuvalt muu hulgas sellest, mida parajasti ühiskonnas peetakse tavapäraseks igapäevaelu osaks. Sealjuures võib erinev kohtlemine olla põhjendatud juhul, kui see tuleneb otseselt vangla julgeolekukaalutlustest. Näiteks kui vangla ühes üksuses on suurenenud keelatud esemete ja ainete hulk, on põhjendatud selle põhjuste väljaselgitamiseks ja rikkumise piiramiseks kohaldada täiendavaid järelevalvemeetmeid. Üksuses, kus rikkumisi ei ole tuvastatud, ei pruugi olla vajalik seda teha.

Teie tõstatatud küsimuse puhul on asjakohane juurde selgitada ka vanglate kogutud erinevate ainete (sh kemikaalidega) seotud rikkumiste andmeid. Kuigi vanglad teevad endast oleneva, et lubada võimalikult suures mahus esemeid ja aineid, mis on ka tavaelus kättesaadavad ja millega seotud riskid on mõistlikult hallatavad, on ainete väärkasutusega seotud tagajärjed potentsiaalselt vägagi tõsised, mistõttu on selliste juhtumite välistamine vanglateenistuse jaoks oluline, et täita riigi positiivset soorituskohustust kinnipeetavate elu ja tervise kaitsele. Vanglateenistusel tuleb keelatud esemete ja ainete avastamisele panna arvestatavat ressursi, keelatud ainete ja kemikaalide puhul on tarvis teha tööd ka selleks, et ennetada mittesihotstarbelise kasutamise juhtumeid. Näiteks vahemikus 05.06-11.06.2025 oli kinnipeetavale keelatud esemete ja ainete seotud rikkumisi kokku 53 (sh ravimeid 3, alkoholisisaldusega tooteid 1, narkootiline või psühhotropne aine või selle kahtlus 1). Viimase kolme kuu andmete järgi oli keelatud esemete ja ainete seotud rikkumisi 883, vangile keelatud ja vangla julgeolekut ohustava muu aine või eseme leidmisi vangla territooriumil, samuti nende vanglasse õigusvastase toimetamise katseid kokku 23. Narkootilise või psühhotropse aine kahtlusega seotud juhtumeid oli kokku 17. Järelikult näitab vanglate praktika keelatud esemete ja ainete kohta, et selliseid rikkumisi kahjuks tuleb ette.

⁴ Vt RKHKm 05.02.2009, nr 3-3-1-95-08, p 9.

Võrdsuspõhiõiguse küsimuses on Eesti Vabariigi põhiseaduse § 12 kommentaarides selgitatud võrreldavate gruppide kaudu piirangu õiguspärasuse kontrollimist. Võrdsuspõhiõiguse rikkumise tuvastamisel tuleb kõigepealt selgitada välja võrdsuspõhiõiguse piirang: tuleb leida asjaolusid arvestades sobiv lähtekoht ([RKPJKo 08.03.2011, 3-4-1-11-10](#), p 46), mille alusel ja keda omavahel võrreldakse ([RKÜKo 30.06.2016, 3-3-1-86-15](#), p 47) ning tuua välja, milles erinev (faktilise erinevuse puhul samasugune) kohtlemine ehk võrdsuspõhiõiguse piirang seisneb ([RKPJKo 10.06.2014, 3-4-1-14-14](#), p 12; [RKPJKo 27.12.2011, 3-4-1-23-11](#), p 42; [RKÜKo 10.12.2003, 3-3-1-47-03](#), p 26; [RKPJKo 06.03.2002, 3-4-1-1-02](#), p 13). Kui konkreetsel juhul saab moodustada mitmeid omavahel võrreldavaid gruppe, kontrollitakse võrdsuspõhiõiguse piirangu põhiseaduspärasust nende kõigi puhul ([RKPJKo 30.09.2008, 3-4-1-8-08](#), p-d 22, 24).⁵

EV PS § 12 kommentaaris on selgitatud, et võrdsuspõhiõiguse piiramine (see, et isikuid koheldakse erinevalt) ei ole iseenesest veel selle põhiõiguse rikkumine ([RKPJKo 02.05.2005, 3-4-1-3-05](#), p 20). Võrdsuspõhiõigust on rikutud siis, kui piirang pole formaalselt (norm pole kehtestatud pädevus-, menetlus- ja vorminõuetele ja parlamendireservatsiooni arvestades või ei vasta õiguselguse põhimõtetele) või materiaalselt PS-ga kooskõlas.⁶ Riigikohtu praktika näitab, et hinnata tuleb mõistliku ja asjakohase põhjuse olemasolu ([RKPJKo 30.10.2019, 5-19-25/9](#), p 68; [RKÜKo 30.06.2016, 3-3-1-86-15](#), p 61; vt aga [RKPJKo 08.11.2017, 5-17-9/8](#), p 32, milles on kohaldatud proportsionaalsuse testi).⁷ Erineva kohtlemise õigustatuse kontrollil tuleb kaaluda erineva kohtlemise eesmärki ja tekitatud erineva olukorra raskust ([RKPJKo 29.01.2014, 3-4-1-52-13](#), p 47; [RKPJKo 30.10.2019, 5-19-25/9](#), p 68; [RKPJKo 18.12.2019, 5-19-42/13](#), p 56).⁸

Vanglatele teadaolevalt püüavad kättesaadavaid aineid ja kemikaale mittesihotstarbeliselt kasutada eeskätt just meessoost kinnipeetavad, kelle puhul on vanglate praktikas hulgaliselt juhtumeid sellise väärkasutuse kohta, samas kui naissoost kinnipeetavate puhul on sellised juhtumid haruharvad. Nt perioodil 10.06.2024-10.06.2025 oli Tallinna Vangla III üksuses 126 rikkumist, siis naiste üksuses samal perioodil 55 rikkumist, mis olid seotud erinevate esemetega, kuid mille hulgas ei olnud samas ühtegi narkootilise või psühhotropse aine või ravimiga seotud juhtumit ega ka ühtegi alkoholisisaldusega ainega seotud rikkumist. Seega juba üksnes ühe üksuse pinnalt on juhtumite arv üle poole suurem kui naissoost kinnipeetavate puhul. Ka eespool toodud andmete puhul on see nii, st naissoost kinnipeetavatega ei ole sel perioodil olnud ühtegi keelatud ainega seotud juhtumit, mis oleks hõlmanud lubatud aine mittesihotstarbelisel viisil kasutamist. Seega, praegusel juhul õigustab piirangut lisaks eespool selgitatule ka tõsisasi, et meessoost kinnipeetavate puhul on keelatud esemete ja ainetega seotud rikkumiste arv suur, mistõttu ei soovi vanglateenistus ka laiendada esemete lubatavust enam kui see on hädavajalik. See ei tähenda, et tulevikus ei võiks lubatud esemete loetelu täiendada, nt kui rikkumiste toimepanemiste arv on püsivalt languses.

Mõneti teisejärgulisena, kuid vangla konteksti arvestades asjakohasena tuleb välja tuua, et vanglal tuleb arvestada ka kõikvõimalike subkultuuriliste küsimustega – välimusega seotud muudatused (nt juuste maha ajamine, värvimine) võivad subkultuursete põhimõtete järgi olla vanglas üheks stigmatiseerimise vahenditest. Ajalooliselt on meeskinnipeetava puhul, erinevalt naiskinnipeetavatest, juuste värvimine olnud üks nn eraldamise, märgistamise vahenditest. Vanglateenistusel tuleb selliseid võimalikke ilminguid kohe märgata ja õigeaegselt sekkuda.

Teatud indikatsiooni kinnipeetavate soovide ja vajaduste kohta annab ka see, kui midagi saab ühiskonnas tarbimisvahendiks, mida tuleks ka vanglas mõistlikult kõigile lubada. Sel juhul on võimalik seda ka teha, tagades samal ajal sobivad kaitsemehhanismid. Vähemalt praegu ei ole vanglatel, arvestades rahvusvahelistest soovitustest tulenevaid põhimõtteid selle kohta, et naiskinnipeetavate eritingimusi ei tuleks käsitada meeskinnipeetavate suhtes diskrimineerivana, ja vanglate keelatud esemete ja ainete kohta teada olevate andmete pinnalt, võimalik laiendada juuksevärvide kättesaadavust ka meessoost kinnipeetavatele. Tuleb mõnda, et Justiits- ja Digiministeeriumile teadaolevalt ei ole juuksevärvide puhul vähemasti praegu ka tegu tootega, mida meessoost kinnipeetavad sooviksid laialdaselt kasutada, vähemalt ei ole Justiits- ja Digiministeeriumile esitatud teadaolevalt vaideid vms pöördumisi, millega soovitakse vangla kodukorda kui üldkorraldust selles

⁵ EV Põhiseadus. Kommenteeritud võrguväljaanne, § 12 kommentaar, p 20.

⁶ Samas, p 21.

⁷ Samas, p 23.

⁸ Samas, p 24.

osas vaidlustada. Juhul, kui isik siiski leiab, et vangla direktori käskkirjaga kehtestatud kodukorra säte rikub tema õigusi, on tal õigus esitada sellekohane vaie. Seega on isikule tagatud ka vajalikud õiguskaitsevahendid.

Leian eeltoodud põhjustel, et juuksevärvi lubamine vanglas üksnes naissoost kinnipeetavatele ei ole vastuolus VõrdKS § 9 lõikega 1. Selliselt on vanglatel võimalik tagada paremini vanglas julgeolek ja kord, ning samal ajal tagada naiskinnipeetavatele tingimused, mida ka rahvusvaheliste soovituste järgi ei peeta meessoost kinnipeetavate suhtes diskrimineerivaks.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Rait Kuuse
asekantsler

Lisaadressaadid:
Õiguskantsleri Kantselei

Laura Glaase 51916910
Laura.Glaase@justdigi.ee